

Malé ohlédnutí za Týdnem vědy a techniky AV ČR, 5.–11. 11. 2017: slavnostní prezentace publikace *Lidové písně z Podřipska ve sbírce Františka Homolky* v Galerii moderního umění v Roudnici nad Labem a výstava *Fenomény (post)industriálu / Karolína Štiková* v Hornickém skanzenu Mayrau v Kladně-Vinařicích

Týden vědy a techniky Akademie věd ČR jako největší popularizační akce vědy a výzkumu v České republice završil loňským rokem svůj 17. ročník a poprvé se konal pouze během jednoho listopadového týdne. Loňské ročníky totiž byly většinou dvoutýdenní, respektive patnáctidenní (!), ale z hlediska náročnosti, a to nejen ekonomické, ale rovněž z důvodu kvantity akcí a (ne)koordinace jak zainteresovaných hlavních původců, tj. akademických pracovišť, tak i dalších výzkumných, zpravidla univerzitních institucí a sponzorů či dalších aktivních subjektů a partnerů festivalu, nebylo možné zaručit i jeho smysluplné naplnění – méně je někdy více! Tento festival, cílený především na mládež, zahrnuje rozmanité tematické přednášky, výstavy či prezentace projektů, dny otevřených dveří na akademických a univerzitních vědeckých pracovištích, workshopy pro širokou veřejnost, neformální diskuse, tzv. vědecké kavárny či panelové diskuse s odborníky a výzkumníky. V neposlední řadě i v tematických prezentacích nabízí škálu dokumentárních filmů s vědeckým

zohledněním aspektu celospolečenské aktivity a propojení vědy a výzkumu s průmyslem, a to i kreativním, napříč celou republikou i všemi vědeckými obory. Na organizaci festivalu se podílejí všechna pracoviště Akademie věd ČR a koordinaci zajišťuje Divize vnějších vztahů Střediska společných činností AV ČR, v. v. i., a Sdružení moravských pracovišť AV ČR. Vstup na všechny akce je zpravidla zdarma.

Novým krédem uplynulého ročníku festivalu, především pro společensko-humanitní obory, byl i požadavek aktivit a prezentací mimo centrum samotného pracoviště. Ačkoli byl pražskou centrálou Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i. (EÚ), vynechán tradičně přednáškový den otevřených dveří, výzkumníci etnomuzikologického oddělení si připravili 7. listopadu 2017 slavnostní prezentaci publikace *Lidové písně z Podřipska ve sbírce Františka Homolky* (I. díl, Praha 2015), a to v Galerii moderního umění v Roudnici nad Labem, a rovněž představili projekt kritického zpracování sbírky zápisů lidového písňového repertoáru učitele Františka

Homolky (1885–1933), rodáka ze Zlosyně na Mělnicku, jedné z nejrozsáhlejších a nejhodnotnějších historických rukopisných písňových sbírek archivu (tj. v dokumentačních sbírkách a fondech Střediska vědeckých informací EÚ).

Homolkova sbírka obsahuje více než 3 000 písní a kolem 450 říkadel, zapsaných v prvních desetiletích 20. století, rovněž i například soubor lidových dopisů, popisy dětských her, záznamy lidových rčení, pořekadel a pranostik, hádanek, dětských modliteb a řady dalších drobných folklorních útvarů a žánrů. Sběratelova hudební erudice, svědomitost a přesnost v textových i melodických zápisech a podrobná doprovodná pasportizace (mimo jiné uvedení lokality, vročení zápisu, jméno interpreta, popřípadě jeho věk a povolání) dávají celému tomuto rukopisnému dílu punc výjimečné kvality. Nejvíce zápisů pochází z oblasti Homolkova rodného dolního Povltaví mezi Kralupy a Mělníkem, vlastně vltavsko-labského meziříčí, jež on sám označuje jako jižní Podřipsko, a z místa jeho učitelského působení v Praze-Libni, tedy z regionů, které až do té doby sběratelé zcela opomíjeli. Vzácné záznamy z pražského předměstí – především z Libně a dále z Kobylis, Strážkova, Vysočan, Ďáblic a Čakovic – přinášejí překvapivý a ve svém celku veřejnosti donedávna neznámý obraz lidové zpěvnosti okrajových městských čtvrtí na počátku 20. století. Těmto „lidovým písním z Prahy“ byly věnovány první dva svazky ediční řady Sběratelské dílo Františka Homolky, jehož postupnému kritickému vydávání se věnuje tým pracovníků oddělení etnomuzikologie EÚ (viz Věra Thořová – Jiří Traxler – Zdeněk Vejvoda, *Lidové písně z Prahy ve sbírce Františka Homolky: studie, kritická edice*, I. a II. díl, EÚ AV ČR, v. v. i., Praha 2011 a 2013 – recenze ČL 101, 2014, s. 496–498).

Prezentace nejnovějšího, třetího svazku této kritické edice představila

nejobsáhlejší části sbírky lidového písňového repertoáru Homolkova rodného kraje. Také zde, stejně jako u „lidových písní z Prahy“, bylo nutné z praktických a prostorových důvodů přistoupit k rozdělení materiálu do dvou samostatných celků. První díl (viz recenze ČL 103, 2016, s. 686–687) zahrnuje oddíly písní milostných a tanečních a žertovných. A právě tento soubor krátkých, hybných a rozpustilých popěveků byl bezesporu tím, co již od útlého dětství obklopovalo budoucího sběratele, přirozeným způsobem pomáhalo rozvíjet jeho výrazné hudební nadání a formovalo jeho životní zájmy.

Při návratném, kontrolním terénním výzkumu, který na jižním Podřipsku – zejména ve Zlosyni a v Dřínově – podnikla nynější hlavní editorka Věra Thořová v letech 1962–1963, tedy přibližně šedesát let od prvních a třicet let od posledních Homolkových zápisů, se jí podařilo zastihnout ještě několik interpretů, kteří kdysi sběrateli zpívali. O výsledcích svého výzkumu podala tehdy podrobnou zprávu v Českém lidu (ČL 52, 1965, s. 44–55) a pro čtvrtý svazek Homolkova sběratelského díla má na toto téma připravenou obsáhlou srovnávací studii. Znovu je nutné zdůraznit, že celá kritická sběratelská edice by se ale neobešla bez spolupráce s kolegy Jiřím Traxlerem a Zdeňkem Vejvodou, a v podřipském svazku se „homolkovský tým“ rozrostl ještě o Lubomíra Tyllnera, který doplnil samotnou roudnickou festivalovou prezentaci vysoce oceňované publikace o osobní vzpomínku na Roudnicko.

Celým večerem pod patronací ředitelky roudnické galerie Aleny Potůčkové a za účasti významného hosta, ředitelky odboru regionální a národnostní kultury Ministerstva kultury ČR Zuzany Malcové, provázel i jeden z editorů, Zdeněk Vejvoda, který uvítal i současné rodinné příslušníky Homolkovy rodiny. Prezentace byla doprovázena nejen představením tohoto zmiňovaného třetího

svazku z Homolkových sběrů a úvodními slovy o činnosti etnomuzikologického pracoviště, ale i komponovaným programem hostů večera – folklorním vystoupením mělnické skupiny Jarošovci pod uměleckým vedením Jana Úlovce s repertoárem lidových písní ze Zlosyně, Dřínova a Chržína a taktéž vystoupením kapely Traxleři z Prahy (Jiří Traxler – Věra Svobodová, spolupráce Zdeněk Vejvoda) se zlidovělými a kramářskými písněmi. Souzněním s díly našich předních výtvarných umělců 20. století se přes padesát zúčastněných diváků mohutným potleskem poděkovalo za příjemnou a netradiční propagaci, respektive popularizaci vědy a výzkumu. Rovněž se zcela vyprodalo dovezených 15 kusů publikace „lidových písní z Podřipska“. Malým dovětkem budiž i dopis paní ředitelky roudnické galerie: „*Milý pane doktore [Zdeněk Vejvoda], dovolte mi, abych Vám i celé Vaší skvělé partě poděkovala za opravdu mimořádný zážitek. Velmi si ceníme možnosti prezentovat v galerii takové úctyhodné dílo. Váš přístup považuji za vzorový. Takto by měla být věda zprostředkována široké veřejnosti. Však jste měli výborný ohlas! Doufáme, že až dokončíte práci na druhém dílu, že se zase ozvete.*“ Ohlas akce byl zaznamenán i v regionálním tisku – https://litomericky.denik.cz/zpravy_region/vysla-kniha-o-sberateli-lidovek-20171109.html.

Sice již bez vernisáže, ale rovněž s ohlaselem u široké veřejnosti (473 návštěvníků během konání týdenního festivalu TVT AV ČR – viz <http://www.tydenvedy.cz/program/akce?id=404&a=fenomeny-post-industrialu--karolina-stikova>) se potkal výstavní koncept – opět z archivních sbírek a dokumentace EÚ – prezentovaný v dělnickém domečku areálu Hornického skanzenu Mayrau v Kladně-Vinařicích (Sládečkovo Vlastivědné muzeum Kladno), *Fenomény (post)industriálu / Karolína Štiková*. Výstava, která byla prodloužena

až do prosincového termínu mikulášských obchůzek, přiblížila jednu „kapitolu“ terénních výzkumů v průmyslových zónách na Kladensku, které zde prováděli a zaznamenali etnologové na konci 50. a na počátku 60. let 20. století (Olga Skalníková a kolektiv tehdejšího Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV). Součástí těchto výzkumů bylo i zaznamenané vyprávění Karolína Štikové (1887–1963) z Vinařic o jejím životě, které navíc vyprávěčka doplnila o vlastní kresebné črty. Na těchto kartičkách a s vlastním osobitým komentářem se tak rozkrývají životní osudy ženy z dob činného kladenského industriálu. Výzkum tehdy prováděl etnograf Josef Spilka (1899–1986), který rovněž rozpracoval vyprávěčské „oral history“ Štikové v knize *Šípek u haldy* (Praha 1964).

Prostý, naivní lineament 145 černobílých perokreseb (formátu A6) se může jevit z hlediska současného zprostředkování tohoto dílka, až „artefaktu“, svým způsobem jako komiksový příběh s neuvěřitelně pestrou a detailní biografickou autenticitou. V roce 1963 byl natočen o vyprávěčce dokumentární film, taktéž uváděný během festivalové výstavy – jeho autory jsou opět Josef Spilka a filmový dokumentátor Stanislav Šulc. Původní 16mm černobílý pozitiv nesyntetizovaný ozvučené kopie byl v nedávné době přetočen, digitalizován (680MB/23 min) a je rovněž součástí archivu EÚ AV ČR v Praze, odborného akademického pracoviště se statutem sbírek a fondů Národního archivního dědictví. Tento výstavní koncept, který připravila Marcela Suchomelová, byl zmiňován také se svou první prezentací na Veletrhu vědy 2017 v souvislosti s projektem vývoje nástrojů a infrastruktury pro digital humanities v rámci Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity (NAKI II/INDIHU).

Marcela Suchomelová (EÚ AV ČR, v. v. i.)